

# KAZIVANJE O JAHJAU, A.S., (IVAN KRSTITELJ) PREMA KUR'ANU I NOVOM ZAVJETU

Dževad GOLOŠ

Medžlis Islamske zajednice Mostar  
dzevad6@hotmail.com

**SAŽETAK:** Jahja (Ivan Krstitelj), sin Zekerije (Zaharije), smatra se vjerovjesnikom u islamu i kršćanstvu, te se kao takav spominje u Kur'anu i Novom zavjetu. U oba teksta veže se za Isaa (Isusa) i njegovo djelovanje, a posebno za Isaov sami početak. U kur'anskom tekstu kazivanje o njemu je kratko. Njegovo rođenje, koje je na jedan način čudno (od oca u starosti i majke nerotkinje), predstavlja se u Kur'anu kao uvod za još nadnaravno Isaovo rođenje koje je bilo samo od majke bez oca. Kur'ansko kazivanje o Jahjau, a. s., svodi se na govor o njegovim moralnim osobinama. U predanjima također nalazimo nekoliko hadisa koji govore o njemu. Kazivanje o Jahjau, a. s., (Ivanu Krstitelju) u Novom zavjetu mnogo je opširnije i u kršćanstvu ima poseban značaj, jer se on smatra posljednjim i najvećim prorokom. On je preteča Isusa i onaj koji je nagovijestio njegov dolazak. U Novom zavjetu on je taj koji je krstio Isusa na rijeci Jordan. Novozavjetni tekst također govori o njegovom pogubljenju.

*Ključne riječi:* Jahja, Ivan Krstitelj, Isa, Isus, Kur'an, Novi zavjet, vjerovjesnik

## Uvod

Kazivanja o prijašnjim narodima su jedna od glavnih kur'anskih tema. Među tim kazivanjima posebno mjesto imaju kazivanja o poslanicima i vjerovjesnicima. Kur'anska kazivanja nisu striktno vezana za poslanike i vjerovjesnike, nego u Kur'anu nalazimo i kazivanja o narodima i pojedincima koji nisu bili poslanici niti vjerovjesnici. Kur'an čak ne kazuje ni o svim vjerovjesnicima čija su imena u Kur'anu spomenuta. Neki su spomenuti samo imenom poput Jesea', Zul-Kifla, a o nekima su objavljena veoma kratka kazivanja poput Ismaila, Ishaka i Jahjaa. S druge strane, neka kazivanja su

veoma opširna poput pripovijesti o Musau, Ibrahimu i Jusufu. Također, određene kur'anske sure (poglavlja) nose imena po nekim od poslanika kao što su Junus, Jusuf, Hud, Ibrahim, dok se jedna sura zove Vjerovjesnici (El-Enbija). Primarni cilj kur'anskog kazivanja nisu historijske činjenice nego pouke i poruke tog kazivanja. U velikom broju slučajeva kur'anske priče o vjerovjesnicima i poslanicima ponavljaju se na različitim mjestima, i svaki put dolazi do navođenja detalja koji nisu spomenuti na drugim mjestima, a sve radi gore navedenog razloga. Od glavnih karakteristika kur'anskih kazivanja jeste da se detalji poput imena osoba, mjesta,

datuma ne spominju, jer, kako smo naveli, primarni cilj je pouka i poruka. (Latić, 2001:281, 338)

## Jahja (Ivan Krstitelj) u Kur'anu

Jahja (arap. يحيى), alejhi selam, u Kur'anu se spominje kao vjerovjesnik koji je bio poslat Izraelćanima, isto kao i njegov otac Zekerija (Zaharija). Zekerija, alejhi selam, bio je dugo bez potomka, njegova žena je bila nerotkinja i tražio je od Allaha da mu podari potomstvo. Uzvišeni Allah se odazvao njegovoj molitvi i u starosti mu podario sina Jahjaa. Kazivanje o Jahjau, a. s., u Kur'anu se spominje na dva mjesta i to relativno kratko,

u suri Alu Imran i suri Merjem. Na oba mjesta se spominje prije kazivanja o Isau kao jedan vid uvoda u Isaovo nadnaravno rođenje koje je bilo bez oca, jer je rođenje Jahje također na jedan način bilo nadnaravno, otac mu je bio star a majka nerotkinja. Kur'an govori o tome kako je Jahjau još u djetinjstvu data mudrost, te kako je bio pobožan i dobročinitelj svojim roditeljima. Kur'an naglašava da će Jahja povjerovati u *Božiju riječ*, tačnije u Isaa, alejhi selam, što neki komentatori tumače da će biti prvi koji će u Isaa, alejhi selam, povjerovati. Jahja, alejhi selam, također se spominje i u nekoliko hadisa. Novozavjetno kazivanje o Jahjau, a. s., (Ivanu Krstitelju) mnogo je opširnije. Za razliku od kur'anskog, ono spominje čin krštenja na rijeci Jordan, zbog čega Jahja ima poseban status u kršćanstvu, kao i njegovu mučeničku smrt, te njegove učenike. Neki komentatori Kur'ana i historičari spominjali su navode o tome, ali to se više može smatrati predajama koje se u islamskoj tradiciji nazivaju israilijatima. (Ibn Kesir, 2007:481-490)

### Ivan Krstitelj u Novom zavjetu

Ivan Krstitelj (grč. ἰωάννης ο βαπτιστής) sin je Zaharije (grč. Ζαχαρίας) i Elizabete (grč. Ελισάβετ) koja je bila Marijina (Merjemina) rodica. Zaharija i njegova žena bili su pobožni i nisu imali djece. Oboje su bili poodmakle dobi, a Elizabeta je bila nerotkinja. Zahariji je došao anđeo i rekao da će mu žena roditi sina i dati mu ime Ivan. Ivan Krstitelj u kršćanstvu ima poseban značaj i smatra se pretečom Isusa. Od djetinjstva je bio posvećen Bogu i njegova sudbina je bila da nagovijesti Isusov dolazak. Njegovom javnom nastupu prethodio je duži boravak u pustinji. Propovijedao je krštenje za oprostjenje grijeha i opominjao na korjenito obraćenje, jer neposredno predstoji sud Božiji. U kršćanstvu on se smatra posljednjim i najvećim prorokom. Mnogi su mu se odazivali i dolazili da ih krsti. U svojoj misiji nailazio je na odbijanje

farizeja i svećeničkih krugova. Javno je kritikovao Heroda zbog njegovog braka sa ženom svog brata jer se to smatralo incestom, nakon čega ga je ovaj zatvorio. Po nekima Herod nije imao namjeru da ga ubije i čak je gajio ljubav i uvažavanje prema Ivanu Krstitelju. Međutim, po nagovoru žene, Herod mu je odrubio glavu. U narodu je uživao veliki ugled, smatrali su ga prorokom, a Isus ga je nazvao *najvećim rođenim od žene*. (Lk., 7:28)

Njegov značaj ogleda se u tome da je bio Isusova preteča, kako smo već kazali, i u tome da je krstio Isusa na rijeci Jordan. Iz nekoliko mjesta novozavjetnog teksta uočavamo da je imao svoje učenike koji su povjerovali u Isusa. Također nailazimo da se jedan broj njegovih učenika susreo s Pavlom koji ih je pitao da li su primili Duha Svetog kada su povjerovali, na što oni odgovaraju da nisu nikada čuli za to. (Dj., 19:2, 4)

U nekim izvorima se navodi da su njegovi učenici bili ortodoksni židovi, a neki da su kao sekta postojali sve do kraja 2. stoljeća. (Grubner-Haider, 1997:129) Iz nekih tekstova Novog zavjeta moglo bi se razumjeti da je Ivan Krstitelj pred svoju smrt posumnjao u samog Isusa što predstavlja problem ako uzmemo da je on bio Isusova preteča i da je on krstio Isusa. O tome ćemo posebno govoriti, kao i o razumijevanju tekstova u kojima ga Isus naziva Ilijom, dok on sam poriče da je Ilija.

### Neke sličnosti i razlike u kazivanju o Jahjau, a. s., između kur'anskog i novozavjetnog teksta

U nastavku ćemo spomenuti neke sličnosti i razlike između kazivanja o Jahjau, a. s., u Kur'anu i Novom zavjetu.

#### *Djelovanje i moralne vrline*

Kur'anski tekst u odnosu na novozavjetni daje manje informacija o Jahjau, a. s., nego Novi zavjet. Kur'an nam na dva mjesta govori o njemu, u suri Alu Imran i suri Merjem, gdje se naglašavaju njegove moralne osobine.

...koji će riječ Allahovu potvrditi, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih. (Alu Imran, 39)

“O Jahja, prihvati Knjigu odlučno!” – a dadasmo mu mudrost još dok je dječak bio i nježnost i čednost, i čestit je bio i roditeljima svojim bio je dobar, i nije bio drzak i nepristojan. I neka je mir njemu na dan kada se rodio i na dan kada je umro i na dan kad bude iz mrtvih ustao! (Merjem, 12-15)

Kazivanje u suri Merjem počinje božanskim pozivom koji ukazuje na Jahjaov položaj. Uzvišeni Allah ga poziva da preuzme veliki emanet (odgovornost) – a to je Tevrat, knjiga koja je data sinovima Israilovim da bi sudili po njoj i radili onako kako su to radili njihovi vjerovjesnici. (Sejid Kutb 1998:35)

U navedenom kur'anskom tekstu u suri Merjem spominju se tri činjenice koje ne spominje Novi zavjet. Prva: mudrost još dok je dječak bio, pa se u komentarima spominje da su ga jedne prilike djeca pozvala da se igra s njima, na što je on odgovorio: “Mi nismo za zabavu stvoreni”.

Druga: Kur'an naglašava njegovo dobročinstvo prema roditeljima, ocu Zekerijau (Zahariji) i majci čije ime Kur'an ne spominje. Treća: kao nagradu za njegovu pobožnost i odnos prema roditeljima kaže se: “I neka je mir njemu na dan kada se rodio i na dan kada je umro i na dan kad bude iz mrtvih ustao!” Kur'an naglašava ova tri trenutka: rođenje, smrt i proživljenje kao sigurnost i spokoj onda kada čovjek biva najusamljeniji. (Ibn Kesir, 2002:800, 801)

Ovdje ćemo spomenuti hadis koji je zabilježio imam Ahmed (2001:4/145) u kojem Allahov Poslanik, alejhi sellem, kaže: “Nema niko od sinova Ademovih, a da nije zgriješio ili pomislio da zgriješi osim Jahjaa sina Zekerijinog”. (Albani, 1996:6/1206) Novozavjetni tekst koji ukazuje na slično značenje jeste: “Zaista, kažem vam, između rođenih od žene ne usta veći od Ivana Krstitelja. A ipak, i najmanji u kraljevstvu nebeskom veći je od njega!” (Mt., 11:11)

O njegovom djelovanju prije pojave Isusa novozavjetni tekst nam govori mnogo opširnije. Pripovijedao je u Judejskoj pustinji i ljude pozivao na pokajanje govoreći: "Obratite se jer približilo se kraljevstvo nebesko!" (Mt., 3:2) Mnogo ljudi se odazivalo njegovom pozivu: "Veliki broj ljudi se odazivao njegovom pozivu: Grnuo k njemu Jeruzalem, sva Judeja i sva okolica jordanska. Primali su od njega krštenje u rijeci Jordanu ispovijedajući svoje grijeha." (Mt., 3:5) O njegovom asketizmu kaže se: "Imao je odjeću od devine dlake i kožnat pojas oko bokova; hranom mu bijahu skakavci i divlji med." (Mt., 3:4) Ivan Krstitelj nagovještava dolazak osobe poslije njega te govori: "Ja vas, istina, krstim vodom na obraćenje, ali onaj koji za mnom dolazi jači je od mene. Ja nisam dostojan obuće mu nositi. On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem." (Mt., 3:11)<sup>1</sup>

Nagovještaj dolaska Isusa pojava je o kojoj govori i Kur'an kada kaže: "Koji će riječ Allahovu potvrditi". Egzegete kur'anskog teksta kažu da je značenje toga da je on prvi koji je povjerovao i potvrdio poslanstvo Isaa, alejhi selam. (Ibn Kesir 2002:200, 201) U komentaru Kur'ana Ibn Džuzej (2014:404) ističe: "Isa, alejhi selam, nazvan je Allahova riječ jer je on nastao posredstvom nje, tj. riječi *kun* 'budi', a ne posredstvom nekog drugog uzroka, tj. roditelja kao u slučaju ostalih ljudi."

### Monoteizam

U novozavjetnom kazivanju o Ivanu Krstitelju jasno možemo vidjeti tragove čistog monoteizma u kojem nema upućivanja molitve nikome osim Jednom Bogu. Tako u poznatoj molitvi Oče naš, koja se spominje u Mateju (6: 9, 13), gdje Isus podučava učenike kako da se mole: "Oče naš, koji jesi na nebesima! Sveti se

ime tvoje..." U Lukinom Evanđelju navodi se da su učenici od Isusa tražili da ih poduču onako kako je Ivan podučio svoje učenike:

Jednom je Isus na nekome mjestu molio. Čim presta, reče mu jedan od učenika: "Gospodine, nauči nas moliti kao što je i Ivan naučio svoje učenike. On im reče: "Kad molite, govorite: 'Oče! Sveti se ime tvoje! Dođi kraljevstvo tvoje! Kruh naš svagdanji daji nam svaki dan! I otpusti nam grijeha naše: ta i mi otpuštamo svakom dužniku svojem! I ne uvedi nas u napast!'" (Lk., 11:1, 4)<sup>2</sup>

U ovim tekstovima jasno vidimo da su se Ivan Krstitelj i Isus molili samo Jednom Bogu i tome podučavali svoje učenike. I na drugim mjestima u Evanđeljima nailazimo na Isusove molitve u kojima se vidi jasno ispovijedanje čistog monoteizma.

Slavim te, Oče, Gospodaru neba i Zemlje... (Mt., 11:25)

A Isus je govorio: "Oče, oprosti im, ne znaju što čine!" (Lk., 23:34)

A Isus podiže oči i reče: "Oče, hvala ti što si me uslišao..." (Iv., 11:41)

Oče pravedni, svijet te nije upoznao, ja te upoznah; a i ovi upoznahu da si me Ti poslao. (Iv., 17:25)

Veliki broj kur'anskih ajeta, što je upravo jedna od glavnih i najvažnijih kur'anskih tema, ukazuje upravo na to da su se poslanici i vjervjesnici molili samo Jednom Bogu i tome druge podučavali! Neki od tih ajeta su:

"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!" (El-Enbija, 25)

Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, samo – meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog, zato se Njemu

iskreno klanjajte i od Njega oprostite! A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju..." (Fussilet, 6)

### Isusovo krštenje

U sva četiri Evanđelja nalazimo govor o tome kako je Ivan Krstitelj krstio Isusa na rijeci Jordan. U Evanđelju po Mateju (3:13-17) ono glasi:

"Tada dođe Isus iz Galileje na Jordan Ivanu da ga on krsti. Ivan ga odvrtaše: "Ti mene treba da krstiš, a ti da k meni dolaziš?" Ali mu Isus odgovori: "Pusti sada! Ta dolikuje nam da tako ispunimo svu pravednost!" Tada mu popusti. Odmah nakon krštenja izađe Isus iz vode. I gle! Otвориše se nebesa i ugleda Duha Božjega gdje silazi kao golub i spušta se na nj. I eto glasa s neba: "Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina!"<sup>3</sup>

Iz navedenog citata može se razumjeti da je Ivan Krstitelj poznao Isusa odmah kada mu je došao, međutim, u Evanđelju po Ivanu (1:31-33) Ivan Krstitelj naglašava: "Ja ga nisam poznavao" te da ga je poznao po znaku: "ali onaj koji me posla vodom krstiti reče mi: 'Na koga vidiš da Duh silazi i ostaje na njemu, to je onaj koji krsti Duhom Svetim.'"

S obzirom na to da čin krštenja u kršćanstvu ima posebno mjesto bitno je istaknuti da ovdje nije riječ o takvom vidu krštenja. Cole u svom komentaru ukazuje na to i kaže:

"Ivanovo krštenje nije bilo kršćansko krštenje (...) Ivanovo krštenje, prema tome, predstavljalo je jedan od obreda inicijacije i očišćenja kasnog judaizma te je bilo vanjski znak i simbol poruke koju je Ivan propovijedao. Pozivao je ljude da se promijene u svom srcu i u svom stavu, nakon čega će im Bog oprostiti njihove grijeha." (Cole, 1997:67)

*kraljevstvo, sila i slava, zavijek. Amen.* Komentatori Jerusalemske Biblije jasno ukazuju da ovaj dodatak nije originalan, nego da je nastao pod uticajem liturgije. (str. 1401)

<sup>3</sup> Također: Mk., 1:9,11, Lk., 3:21,22:

<sup>1</sup> Također, slično je spomenuto i u: Mr. 1:1,8; Lk. 3:1, 18; Iv. 1: 19, 28. Kršćanski autori Ivana Krstitelja dovode u vezu s kumranskim esenima i navode neke paralele između Ivana Krstitelja i esena. Opširnije o tome: Popović, 2007:329, 329.

<sup>2</sup> U Jerusalemskoj Bibliji 13. stih 6. poglavlja iz Mateja glasi: *I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od Zloga!*, što odgovara i prevodu Dretara. U prevodu Ivana Šarića i prevodu Daničić-Karadžić nalazi se dodatak koji glasi: *jer je tvoje*



Obred krštenja koji je spomenut u Novom zavjetu ogledao se u ritualnom kupanju koje je bilo općepoznato kod Jevreja. Taj vid kupanja se zove *tevila* (heb. תבילה) koje Jevreji i danas praktikuju. U islamu se kupanje cijelog tjela naziva gusul (ar. الغسل).

Kakvo mjesto čin krštenja ima u kršćanstvu možemo vidjeti iz toga da: “nekršten čovjek do smrti je neminovno zatvorenik ada (pakla), gdje ga čekaju muke”. (Teofan, 1996:20) Nikolaj Velimirović (1984:386) pojašnjava da čak i dijete: “...ako umre nekršteno, bude isključeno iz hrišćanske porodice i da se tako na Poslednjem sudu pojavi među neznabošcima.” “Uzrok navedenom jeste istočni grijeh u kojem se svi ljudi rađaju i koji se jedino skida krštenjem.” (Katekizam, 2006:36)

Više islamskih teologa čin Ivanovog krštenja Isusa uzeli su kao argument da Isus nije Bog, jer kakva je potreba ili mudrost Boga da se krsti i bude kršten? Kršćanski odgovor na ovo jeste da je Bog uzeo tijelo i postao čovjek. Sv. Hilarije (2013:236) navodi u svom komentaru Evandjelja po Mateju: “Potpuna je vjera da je on uzeo tijelo i postao čovjek.”

### Nejasnoće novozavjetnog teksta u kazivanju o Ivanu Krstitelju

#### *Da li je Ivan Krstitelj ustvari Ilija ili nije?*

Ilija je jedan od proroka koji je shodno starozavjetnom tekstu uznesen na nebo i ponovo će se vratiti.<sup>4</sup> O njegovom povratku govori se u posljednjoj knjizi Starog zavjeta koja se zove “Malahija” po istoimеноm proroku:

“Evo, poslat ću vam proroka Iliju prije nego dođe Dan Jahvin,

dan velik i strašan. On će obratiti srca otaca ka sinovima, a srca sinova ka ocima, da ne dođem i ne udarim prokletstvom zemlju.” (Malahija, 3: 23, 24)<sup>5</sup>

Isus je shodno određenim citatima pojasnio da je Ilija došao u osobi Ivana Krstitelja. (Jeruzalemska, 2018:1379) Na dva mjesta novozavjetnog teksta Isus Ilijin povratak vidi u osobi Ivana Krstitelja te jasno naglašava: “On je Ilija”, dok nalazimo da sami Ivan Krstitelj to negira.

Uistinu, svi proroci i Zakon prorokovali su do Ivana. Zapravo ako hoćete: on je Ilija koji ima doći. “Tko ima uši, neka čuje...” (Mt., 11:13, 15)

“...pa ga upitaju: “Zašto pismoznanci govore da prije treba da dođe Ilija?” A on im reče: “Ilija će, doduše, prije doći i sve obnoviti. Pa kako ipak piše o Sinu Čovječjem da će mnogo pretrpjeti i biti prezren? Ali, velim vam: Ilija je već došao i oni učiniše s njim što im se prohtjelo, kao što piše o njemu...” (Mk., 9:11, 13)

Više komentatora novozavjetnog teksta naglašavaju: “Ovim citatom Isus ispunjenje riječi Malahije vidi u Ivanu Krstitelju”. (Cole, 1997:158). Međutim, ono što stvara zabunu jeste da Ivan Krstitelj jasno negira da je on Ilija:

“Upitaše ga na to: ‘Što, dakle? Jesi li Ilija?’ Odgovori: ‘Nisam.’ ‘Jesi li Prorok?’ Odgovori: ‘Ne’”. (Iv., 1:21)

Sv. Augustin (2020: 42) kaže da je Isus ustvari htio kazati da je Ivan bio u duhu Ilije. Ovo tumačenje se oslanja na stih u kojem se Ivan Krstitelj opisuje

“Ići će pred njim u duhu i sili Ilijinoj da obrati srce otaca k sinovima i nepokorne k razumnosti

pravednih te spremi Gospodinu narod pripravan.” (Lk., 1:17)

Kao argument koji ide u prilog ovom tumačenju navode se i određeni stihovi iz kojih se može vidjeti određena sličnost između Ilije i Ivana Krstitelja, tako da je Ivan Krstitelj ustvari metaforički Ilija, a ne stvarni. Možda bi ovo tumačenje i bilo prihvatljivo da nije teksta koji eksplicitno kaže *on je Ilija koji ima doći*, kao i riječi samog Ivana Krstitelja koji na pitanje da li je on Ilija kaže: *Nisam*. U isto vrijeme treba naglasiti da riječi iz Lukinog Evandjelja *u duhu i sili Ilijinoj* nisu Isusove riječi. U biblijskom tekstu jasno se uočava da su Ilija i Ivan Krstitelj dvije različite ličnosti. Ilija nije umro, nego je uzdignut na nebo:

“Ognjena kola i ognjeni konji stadoše među njih i Ilija u vihoru uziđe na nebo.” (2. Kr., 2:11)

U Isusovom životopisu, shodno novozavjetnom tekstu, pojavljuje se pravi Ilija koji nije Ivan Krstitelj:

“I haljine mu postadoše sjajne, bijele veoma – nijedan ih bjelilac na zemlji ne bi mogao tako izbijeliti. I ukaza im se Ilija s Mojsijem te razgovarahu s Isusom.” (Mr., 9:3, 4)

Egzegete novozavjetnog teksta ukazuju da ova dva oprečna teksta nije baš lahko pomiriti. Dugandžić (2012:63) naglašava napetost u tekstovima kada kaže: “No treba reći da to Ivanovo odbijanje poistovjećivanja s Ilijom stvara određenu napetost u odnosu prema sinoptičkoj predaji koja Iliju izričito dovodi u vezu s Ivanom Krstiteljem.”

Jedan broj islamskih teologa je dijelove novozavjetnog teksta o kojima smo ovdje govorili spomenuo kao primjer kontradiktornosti biblijskog

<sup>4</sup> Starozavjetni prorok Ilija je vjerovjesnik Iljas u islamu koji se spominje u suri Es-Saffat 123-132. Opširnije o njemu u islamskoj tradiciji: Ibn Kesir (2007:402, 405). O Iliji kao starozavjetnom proroku više: Lujčić (2010: 51, 71).

<sup>5</sup> U većini prevoda Biblije ovi stihovi iz 3. poglavlja se ne nalaze. U Jeruzalemskoj Bibliji oni su označeni kao *Dodaci*. Baldwin ističe kako *stalan naglasak na etičkoj dimenziji, kao i stil kojima su ti stihovi pisani, u*

*punom skladu sa ostalim dijelom knjige, pa nas tako upućuje na zaključak da je ipak Malahija njezin najvjerojatniji autor.* (Baldwin, 1990:286) O proroku Malahiji i njegovoj knjizi opširnije: Lujčić (2010: 401, 410).

teksta. (Hindi, 1989:1/202)<sup>6</sup> Možda najbitnije pitanje koje se postavlja, ako bi i kazali da se radi o metaforičkom Iliji, jeste da li je Ivan Krstitelj za svog života ispunio proročanstvo iz Malahije (3:23, 24) u kojem se Ilija opisuje kao onaj koji "...će obratiti srca otaca ka sinovima, a srca sinova ka ocima, da ne dođem i ne udarim prokletstvom zemlju". Shodno onome što znamo o njegovom životu on to nije ispunio, na što ukazuje i Baldwin (1990:286) kada kaže: "U Isusovom životu, međutim, Ivanova se očekivanja nisu ispunila."

### *Da li je Ivan prepoznao Isusa ili nije?*

Sljedeće što se primjećuje u novozavjetnom kazivanju o Ivanu Krstitelju, u čemu neki islamski teolozi vide kontradiktornost (Hindi, 1989:1/212, 213), jeste opis čina krštenja Isusa na rijeci Jordan. Naime, Isus je odmah poznao Ivana Krstitelja kada mu je prišao da ga krsti, dok, shodno Ivanovom Evanđelju, Ivan Krstitelj nije poznao Isusa dok nije vidio Duha Božijeg u liku goluba koji slijeće na njega. U Matejevom Evanđelju stoji:

"Tada dođe Isus iz Galileje na Jordan Ivanu da ga on krsti. Ivan ga odvrtaše: "Ti mene treba da krstiš, a ti da k meni dolaziš? Ali mu Isus odgovori: "Pusti sada! Ta dolikuje nam da tako ispunimo svu pravednost!" Tada mu popusti. Odmah nakon krštenja izađe Isus iz vode. I gle! Otvoriše se nebesa i ugleda Duha Božjega gdje silazi kao golub i spušta se na nj. (Mt., 3:13, 16)

U Ivanovom Evanđelju pak stoji:

"Promatrao sam Duha gdje s neba silazi kao golub i ostaje na njemu. Njega ja nisam poznao, ali onaj koji me posla vodom krstiti reče mi: 'Na koga vidiš da Duh silazi i ostaje na njemu, to je onaj koji krsti Duhom Svetim.'" (Iv., 1:31,33)

Egzegete novozavjetnog teksta ukazale su na ovu oprečnost. Zanimljivo je koliko Sv. Augustin (2020: 47) ukazuje na tu oprečnost i ne daje nikakav odgovor na nju:

"Da li je Poznao Krista ili nije? Ako ga nije poznao, zašto je rekao kada je Krist došao na rijeku: "Ti mene treba da krstiš?", tj. znam ko si? (...) Nije ovo malo pitanje braćo moja. Ako ste primijetili pitanje, niste malo vidjeli: preostaje nam da nam Gospodin to razriješi."

Teofilakt Ohridski (2018: 285) u svom komentaru Ivanovog Evanđelja nudi dva odgovora na navedenu oprečnost. Prvi, da ga je u vremenu krštenja prepoznao, a drugi je da su Duha vidjeli samo oni najpobožniji.

### *Da li je Ivan Krstitelj posumnjao u Isusa?*

Iz dva mjesta novozavjetnog teksta možemo zaključiti da sam Ivan Krstitelj iznosi određenu sumnju u Isusa. Ovo je u velikoj koliziji sa samom ulogom Ivana Krstitelja u Isusovom životu, a to je da je on Isusova preteča i njegov glasnik.

"Sve to dojavise Ivanu njegovi učenici. On dozva dvojicu svojih učenika i posla ih Gospodinu da ga pitaju: "Jesi li ti Onaj koji ima doći ili drugoga da čekamo?" Došavši k njemu, rekoše ti ljudi: "Ivan Krstitelj posla nas k tebi da pitamo: 'Jesi li ti Onaj koji ima doći ili drugoga da čekamo?'" (Lk., 7:18, 20; isto u Mt., 11:2,3)

Egzegete novozavjetnog teksta ukazuju na ovu sumnju i na nju daju odgovor. Tako se u komentaru Jeruzalemske Biblije (1407) kaže: "Ivan Krstitelj ne sumnja potpuno u Isusa, ali se čudi da se očituje Mesijom na način posve različit nego što je on očekivao."

Slično nalazimo i kod svetog Hilarija (2013:195) gdje se on pita:

"Odakle se pogreška prišuljala tako različitu i obilatnu Ivanovu znanju."

Leon Morris (1997: 149) raspravlja o ovom pitanju i pokušava dati adekvatan odgovor na njega. On je ponudio nekoliko tumačenja od kojih su i ona koja kažu da je Ivanova vjera u Isusa bila oslabila, ili pak da ga je izdalo strpljenje. (Ohridski, 2018:62, 63, Hilarije, 2013:195, 196)

### **Smrt Ivana Krstitelja i njegovi učenici**

Kur'anski tekst ne govori ništa o smrti Ivana Krstitelja, dok novozavjetni spominje njegovu smrt i njen uzrok. U Evanđelju po Mateju (14:1-11) se kaže:

U ono vrijeme doču Herod tetrah za Isusa pa reče svojim slugama: "To je Ivan Krstitelj! On uskrsnu od mrtvih i zato čudesne sile djeluju u njemu." Herod doista bijaše uhitio Ivana te ga svezana bacio u tamnicu zbog Herodijade, žene brata svoga Filipa. Jer Ivan mu govoraše: "Ne smiješ je imati!" Htjede ga ubiti, ali se bojao naroda jer su ga smatrali prorokom. Na Herodov rodendan zaplesa kći Herodijadina pred svima i svidje se Herodu. Zato se zakle dati joj što god zaište. A ona nagovorena od matere: "Daj mi", reče, "ovdje na pladnju glavu Ivana Krstitelja." Ražalosti se kralj, ali zbog zakletve i sustolnika zapovjedi da se dade. Posla odrubiti glavu Ivanu u tamnici. I donijese glavu njegovu na pladnju, dadoše djevojci, a ona je odnijela materijem."

Komentatori novozavjetnog teksta navode da je Herod<sup>7</sup> čak rado slušao Ivanova propovijedanja te ih ozbiljno uzimao. Ivan je osudio njegov brak sa ženom od brata jer se to smatralo incestom. Herod radi svog položaja nije mogao trpiti njegove kritike pa ga je zatvorio i nije imao namjeru da ga ubije. Ali njegova žena Herodijada čekala je

<sup>6</sup> O autentičnosti dijelova novozavjetnog teksta kroz prizmu islamskih učenjaka opširnije: El-A'zami (2014: 355, 378)

<sup>7</sup> Herod koji se spominje ovdje je Herod Antipa (4. pr. Kr. – 39. p. Kr.). On se najčešće spominje u Novom zavjetu jer je vladao

Galilejom i na taj način bio vladar Isusovog zavičaja u kojem je Isus javno djelovao. Opširnije: Anto Popović (2007:83-84)

pravi trenutak da ga ubije. (Sv. Hilarije, 2013:220; Cole, 1997:122-123)

Jedan broj islamskih historičara u svojim djelima je spomenuo predanja u kojima se spominje smrt Ivana Krstitelja koja su slična novoza- vjetnim. (Ibn Kesir, 2007:487-490)

Nakon što je Ivan Krstitelj ubijen, njegovi učenici o tome obavještavaju Isusa:

“A učenici njegovi dođu, uzmu njegovo tijelo i pokopaju ga pa odu i jave Isusu.” (Mt., 14:12)

U ovom tekstu primjećujemo da se spominju učenici Ivana Krstitelja. U komentarima nalazimo kako je ovo bio kraj Ivanovih učenika kao cjelovite skupine. Komentatori navode da su njegovi učenici postepeno njega napuštali i pristupali Isusu te da je Ivan time bio zadovoljan. Međutim, u Apostolskim djelima (19:2-4) nailazimo na zanimljiv događaj gdje se Pavao susreće sa Ivanovim učenicima i pita ih:

“Jeste li primili Duha Svetoga kad ste povjerovali?” Oni će mu: “Ta

ni čuli nismo da ima Duh Sveti.” Na to će on: “Kako ste onda kršteni?” “Krštenjem Ivanovim”, odvrte oni. Na to će Pavao: “Ivan je krstio krštenjem obraćenja govoreći narodu da vjeruje u Onoga koji za njim dolazi.”

Postavlja se pitanje kako je moglo da se desi da Ivanovi učenici ostanu sve do Pavlovog vremena, koji nije bio Isusov učenik, a da nisu znali za Duha Svetog? Posebno ako uzmemo u obzir da je, prema novozavjetnom tekstu, Ivan Krstitelj prilikom krštenja vidio Duha Svetog: “...i ugleda Duha Božjega gdje silazi kao golub” (Mt., 3: 16), te na posebnu vezu koja je bila između samog Isusa i Ivana Krstitelja. Zanimljivo je da Cole (1997:123) u komentaru Evanđelja po Marku kaže: “Ivanovi učenici bili su u potpunosti ortodoksni židovi.”<sup>8</sup>

### Zaključak

Jahja (Ivan Krstitelj) je vjerovjesnik koji se spominje u Kur'anu i Novom zavjetu. U islamu on je je- dan u nizu vjerovjesnika koji su poslali Izraelćanima, a u kršćanstvu je

posljednji i najveći prorok. Kur'an o njemu govori kratko, uglavnom o moralnim osobinama, a spominje se i u nekoliko hadisa. U Novom zavjetu on se spominje u sva četiri Evanđelja.

U ovom radu osvrnuli smo se na nekoliko dijelova iz života Ivana Krstitelja koji se spominju u Evanđeljima. Prvi od njih je čin krštenja o kojem smo govorili zbog njegove važnosti u kršćanstvu. Svi komentatori novozavjetnog teksta jasno kažu da se ovdje radilo o obredu koji je bio poznat kod Jevreja i da nije identičan kršćanskom krštenju. Potom smo govorili o određenim nejasnoćama u novozavjetnom tekstu: Da li je Ivan Krstitelj kada je krstio Isusa znao da je to on ili je to kasnije saznao? Da li je Ivan Krstitelj prorok Ilija ili nije, shodno novozavjetnom tekstu? Da li je Ivan Krstitelj kao Isusova preteča pred kraj svog života posumnjao u Isusa? Jedna od zanimljivijih tema u ovom radu jeste pitanje Ivanovih učenika poslije njegove smrti.

<sup>8</sup> O pitanju Ivanovih učenika također: Vakomanović (1997: 62, 71)

### Literatura

- Korkut, Besim (1977). *Kur'an sa prevodom*. Sarajevo.
- Ahmed (2001). *Musned*. Muessetu Er-Ridale.
- Albani (1996). *Silsilet el-ehadis es-sabiba*. Rijad: Mektebetul-Mea'rif.
- Biblija. Prevod Ivan Šarić (2016). Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb.
- Biblija. Prevod Tomislav Dukatar (1992). Kršćanska sadašnjost: Zagreb
- Biblija. Prevod Daničić-Karadžić (2008). Glas crkve.
- Lujić, Božo (2010). *Starozavjetni proroci*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- El-A'zami M.M. (2014). *Historija kur'anskog teksta od Objave do kompilacije – Komparativna studija sa Starim i Novim zavjetom*. Sarajevo: El-Kalem.
- Faruki (2011). *Tevhid, implikacije na mišljenje i život*. Sarajevo: El-Kalem.
- Grabner-Heider, Anton (1997). *Praktični biblijski leksikon*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Hindi (1989). *Izharul-Hakk*. Rijad: Er-Riase El-Amme Lil-Buhus.
- Ibn Džuzejj (2014a). *Olakšani komentar Kur'ana*. Sarajevo: Libris.
- Ibn Kesir (2002). *Tefsir ibn Kesir – skraćena verzija*. Visoki saudijski komitet za pomoć BIH
- Ibn Kesir (2007). *Kazivanja o vjerovjesnicima*. Bužim: Ilum.
- Dugandžić, Ivan (2012). *Evanđelje ljubljenog učenika – Uvodna pitanja i komentar Ivanova evanđelja*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- (2018). *Jeruzalemska Biblija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Joice G. Baldwin (1990). *Starozavjetni komentari Hagaj, Zabarija, Malahija*. Novi Sad: Dobra Vest.
- Katekizam katoličke crkve* (2006). Split: Verbum.
- Kutb, Sejid (1998). *U okrilju Kur'ana*. Sv. 16. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka.
- Kung, Hans (2023). *Islam – prošlost, sadašnjost, budućnost*. Sarajevo: Dobra knjiga.
- Latić, Džemaludin (2001). *Stil kur'anskog izraza*. Sarajevo: El-Kalem.
- Leon Morris (1997). *Evanđelje po Luki. Uvod i komentar*. Daruvar: Logos.
- Malik ibn Nebi (1989). *Kur'anski fenomen*. Sarajevo: Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije.
- Ohridski, Teofilakt (2018). *Tumačenje Jevanđelja po Luki i Jevanđelja po Jovanu*. Beograd: Pravoslavna misionarska škola.
- Popović, Anto (2007). *Novozavjetno vrijeme. Povijesno-političko i religiozno-kulturno okruženje*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- R. Alan Cole (1997). *Evanđelje po Marku*. Daruvar: Logos.
- (2020). *Sv. Augustin*. Split: Verbum.
- Sveti Hilarije (2013). *Tumačenje Evanđelja po Mateju*. Zagreb-Split: Kršćanska sadašnjost.



Velimirović, Nikolaj (2016). *Vera svetih*. Sabrana Dela 12, Manastir Sv. Nikolaja, Soko-

Vukomirović, Milan (1997). *Rani bri-šćanski mitovi*. Čigoja.

Zatvorenik, Teofan (1986). *Put ka spa-senju*. Cetinje, Svetigora.

### الموجز

قصة النبي يحيى عليه السلام (يوحنا المعمدان)  
في القرآن الكريم والعهد الجديد

جواد غولوش

يعتبر النبي يحيى (يوحنا المعمدان) بن زكريا نبيا عند المسلمين والنصارى، فقد ورد ذكره في القرآن الكريم والعهد الجديد. وفي كلا الكتابين يرتبط ذكره بعيسى (يسوع) وعمله، وخاصة ببداية عيسى. أما في القرآن الكريم فقد جاء ذكره موجزا، فولادته فيها شيء من الغرابة (من أب عجوز وأم عاقرة)، حيث جاءت مقدمة في القرآن الكريم لولادة عيسى التي كانت أكثر إعجازا، فقد كانت من أم دون أب. إن القصص القرآني عن يحيى عليه السلام، يقتصر على الحديث عن صفاته الخلقية، كما يوجد عدة أحاديث نبوية تتحدث عنه. أما الحديث عن يحيى عليه السلام (يوحنا المعمدان) في العهد الجديد فهو أوسع بكثير وله أهمية خاصة عند النصارى، لأنه يعتبر آخر وأعظم الأنبياء. فهو المهّد ليسوع وهو الذي بشر بمجيئه. وفي العهد الجديد هو الذي عمّد السيد المسيح في نهر الأردن. ويتحدث العهد الجديد أيضا عن مقتله.

الكلمات الرئيسية: يحيى، يوحنا المعمدان، عيسى، يسوع، القرآن الكريم، العهد الجديد، النبي.

### Summary

THE STORY OF YAHYA A.S. (JOHN BAPTIST)  
AS TOLD IN THE QUR'AN AND  
THE NEW TESTAMENT

Dževad Gološ

Yahya (John Baptist) the son of Zakariyah (Zechariah), is considered a prophet in Islam and Christianity and is mentioned in the Qur'an and the New Testament. In both the scriptures, he is mentioned in connection to Isa a.s. (Jesus) and his mission, he is regarded to be the herald of the coming of Isa a.s. (Jesus). The Qur'anic text gives a brief story on him, his birth which is to some extent miraculous (being born by a father of an elderly age and a previously barren mother), stressing his significance in announcing the even more miraculous birth of Isa a.s., born by a virgin mother, without a father. In the Qur'an we only find a story that presents his moral virtues and that is complemented by a few hadith that also speak in this regard. However, the New Testament story on Yahya a.s. (John the Baptist) is much more elaborate. He has a significant role in Christianity as he is considered the last and the greatest prophet. His mission as a precursor of Jesus's arrival, the prophet who baptized Jesus in the river Jordan is described in detail. The New Testament also gives us details on the circumstances of the death of John the Baptist.

*Keywords:* Yahya a.s., John the Baptist, Isa a.s., Qur'an, New Testament, the Prophet